

«Δέκα αλλαγές που θα ήθελα να γίνουν»

του Γιάννη Στουρνάρα,

Καθηγητή Οικονομικών του Πανεπιστημίου Αθηνών και
Γενικού Διευθυντή του IOBE

1. Αξίες-Νοοτροπία

Θα ήθελα να ξεκινήσω ως ουτοπιστής, και να εκφράσω την επιθυμία να γίνουμε λιγότερο ατομιστές. Αγνοούμε ότι για να πετύχουμε τους στόχους μας πρέπει να συμβιβάσουμε το ίδιο συμφέρον με το συμφέρον του συνόλου, της κοινωνίας. Η λέξη αλτρουϊσμός είναι άγνωστη σε πολλούς από μας. Είμαστε πρωταθλητές στη φοροδιαφυγή, στη δημιουργία off shore εταιρειών, την ίδια στιγμή όμως απαιτούμε υψηλής ποιότητας δημόσια παιδεία, υγεία, υψηλές συντάξεις κλπ. Πολλοί καλοζωισμένοι, ως επι το πλείστον, συμπολίτες μας έσπευσαν να φυγαδεύσουν τις καταθέσεις τους στο εξωτερικό, στο μέσον της κρίσης. Την ίδια στιγμή πενήντα εθελοντές – εργαζόμενοι του πυρηνικού σταθμού της Φουκουσίμα αποφάσισαν να θυσιαστούν, με αργό, βασανιστικό θάνατο, για να φράξουν τις οδούς της ραδιενέργειας και να σώσουν τον υπόλοιπο πληθυσμό. Ας παραδειγματιστούμε.

2. Θεσμοί – Δικαιοσύνη

Θα ήθελα να εφαρμόζονται οι νόμοι του Κράτους. Ισονομία ναι, κυρίως όμως εφαρμογή των νόμων. Παραδείγματα: Να εγκατασταθούν Χώροι Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων και Κέντρα Επανάταξης Τοξικομανών εκεί όπου αποφάσισε η Πολιτεία μέσω των συντεταγμένων οργάνων της. Όταν μια απεργία κρίνεται από τη Δικαιοσύνη παράνομη και καταχρηστική, να επιβάλλονται

κυρώσεις σε όσους τη συνεχίζουν. Να τιμωρούνται όσοι, με αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις, έχουν κλέψει την Εφορία ή έχουν κάνει απάτες. Ο Madoff στην Αμερική καταδικάστηκε σε 150 χρόνια φυλακή και η ποινή εκτελέστηκε αμέσως. Στην Ελλάδα ασκούνται διώξεις για «ψύλλου πήδημα» ακόμα και στη βάση ανώνυμων επιστολών σε εφημερίδες, αλλά χρονίζει η απονομή δικαιοσύνης σε υποθέσεις με μεγάλο οικονομικό ή ποινικό ενδιαφέρον. Μην ξεχνάμε ότι δικαιοσύνη που καθυστερεί ισοδυναμεί με άρνηση δικαιοσύνης («justice delayed is justice denied»).

3. Κοινωνική Πολιτική για τους φτωχούς

Θα ήθελα η κοινωνική πολιτική να έχει ως στόχο κυρίως τους φτωχούς και όχι αυτούς που έχουν πολιτική επιρροή. Η Ελλάδα σήμερα έχει πλήθος «ευγενών ταμείων», τα οποία λαμβάνουν εμφανείς ή αφανείς κοινωνικούς πόρους («επιβαρύνσεις υπέρ τρίτων»). Προκαλεί, για παράδειγμα, εντύπωση το γεγονός ότι μόνο το ΙΚΑ διαθέτει πλήρη στοιχεία για δαπάνες συντάξεων, εισφορών, κοινωνικών πόρων κλπ, ενώ αντίστοιχα στοιχεία για πλήθος «ευγενών ταμείων» (ΔΕΚΟ, Τραπεζών, Ιατρών, Δικηγόρων, Δημοσιογράφων, Μηχανικών, κλπ) δεν δημοσιοποιούνται. Έχει γραφτεί και δεν έχει διαψευστεί ότι το 10% των συνταξιούχων λαμβάνει το 50% των συντάξεων. Αληθεύει; Επίσης υπάρχουν πλήθος φοροαπαλλαγών που τελικά ωφελούν φυσικά πρόσωπα με σχετικά υψηλά εισοδήματα. Η κατάργηση τους όπως και η κατάργηση των εμφανών και αφανών κοινωνικών πόρων υπέρ των «ευγενών ταμείων» θα μπορούσε αφενός να μειώσει το έλλειμμα του προϋπολογισμού, αφετέρου να αποδεσμεύει πόρους για την αντιμετώπιση της φτώχειας και τη βελτίωση της δημόσιας παιδείας, ιδιαίτερα της στοιχειώδους και της μέσης, καθώς και της δημόσιας υγείας. Μια παιδεία ίσων ευκαιριών και μια αποτελεσματική δημόσια υγεία είναι η καλύτερη κοινωνική πολιτική.

4. Μέτρηση-Αξιολόγηση-Αξιοκρατία

Θα ήθελα στο δημόσιο να εφαρμοστεί αξιοκρατία. Προϋπόθεση γι' αυτό είναι η μέτρηση του αποτελέσματος και της επίδοσης, και η αξιολόγηση. Ξεκινώντας από την αξιολόγηση, η οποία πρέπει να κατατάσσει τους αξιολογούμενους με βάση μια κανονική κατανομή, να επιλέγονται οι καλύτεροι (και όχι οι κομματικά αρεστοί) για προαγωγή και για τη στελέχωση κρίσιμων θέσεων. Να υπάρχουν κίνητρα απόδοσης-προαγωγής που θα ανταμείβουν τους έξυπνους, τους ικανούς, τους εργατικούς, αυτούς με συναισθηματική νοημοσύνη.

5. Αριστεία-Πρότυπα Σχολεία

Θα ήθελα να αποκτήσουμε μια ποιοτική δημόσια παιδεία που παρέχει ίσες ευκαιρίες, παράλληλα όμως μια δημόσια παιδεία που προάγει την αριστεία. Η αριστεία έχει δαιμονοποιηθεί τα τελευταία χρόνια. Μια από τις συνέπειες, κατά την άποψή μου, είναι οι χαμηλές επιδόσεις των ελλήνων μαθητών στους συγκριτικούς πίνακες του ΟΟΣΑ (πρόγραμμα PISA), όπου η χώρα μας κατατάσσεται ανάμεσα στις δυο ή τρεις τελευταίες. Ένας τρόπος θεραπείας του προβλήματος είναι η επαναφορά του θεσμού των δημόσιων πρότυπων σχολείων, ιδιαίτερα σε υποβαθμισμένες περιοχές, με την αρχική του μορφή.

6. Σύγχρονη Διακυβέρνηση στον Δημόσιο Τομέα: Δυο παραδείγματα

Θα ήθελα να αποκτήσουμε μια σύγχρονη εταιρική διακυβέρνηση. Πρώτον: σε αρκετούς τομείς κυβερνητικού έργου, όπως π.χ. στην Υγεία, ιδιαίτερα όμως στις δημόσιες επιχειρήσεις, έχει παγιωθεί μια νοσηρή κατάσταση συνδιοίκησης με τα συνδικάτα. Αυτό πρέπει να σταματήσει. Άλλο η διαβούλευση και άλλο το ουσιαστικό βέτο σε διοικητικές αποφάσεις. Δεν είναι συμβατό με τη δημοκρατία, ούτε όμως και με τη σύγχρονη σοσιαλδημοκρατία, να ασκείται οικονομική, κλαδική ή κοινωνική πολιτική όχι υπέρ του κοινωνικού συνόλου αλλά, σε μεγάλο βαθμό, υπέρ συνδικάτων που διαθέτουν κομματική επιρροή. Ας

παραδειγματιστούμε από το Σκανδιναβικό υπόδειγμα όσοι επιθυμούμε να δούμε την κοινωνική δικαιοσύνη να συμβαδίζει με την αποτελεσματικότητα. Δεύτερον: Έκφραση της έλλειψης σύγχρονης, εταιρικής διακυβέρνησης αποτελεί επίσης η συχνή αλλαγή προσώπων στη διοικητική πυραμίδα όχι απλώς με την αλλαγή κυβέρνησης, αλλά ακόμα και με την αλλαγή υπουργού. Η έλλειψη συνέχειας του κράτους είναι σπατάλη πόρων και πρέπει να σταματήσει.

7. Αξιοποίηση κρατικής περιουσίας: Καταλύτης για αποφυγή χρεοκοπίας και για ανάπτυξη.

Θα ήθελα η κυβέρνηση να σταματήσει να θεωρεί «ιερή αγελάδα» την ακίνητη και κινητή περιουσία του δημοσίου. Υπ' αριθμό ένα στόχος σήμερα είναι η μείωση του δημόσιου χρέους και η ανάπτυξη. Όχι βέβαια με τις διάφορες παραλλαγές της στάσης πληρωμών που προτείνουν είτε οι κάθε λογής «σορτάκηδες» είτε όσοι ακαδημαϊκοί, πολιτικοί και αναλυτές έχουν άγνοια κινδύνου και οικονομικής ιστορίας, αλλά με τη συνετή δημοσιονομική πολιτική (δηλαδή τη σταδιακή μείωση των υψηλών ελλειμμάτων) και, κυρίως, με ένα πρόγραμμα αποκρατικοποιήσεων ευρέως φάσματος και την αξιοποίηση της μεγάλης ακίνητης περιουσίας του δημοσίου. Η περιουσία αυτή μπορεί να γίνει ο καταλύτης και για οικονομική ανάπτυξη. Αφού, καθοριστούν χρήσεις γης, η ακίνητη περιουσία μπορεί να αξιοποιηθεί εμπορικά, προσελκύοντας και τα τόσο απαραίτητα σήμερα ξένα κεφάλαια για τουριστική κατοικία, για σύγχρονες αγροτικές καλλιέργειες, για εγκατάσταση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας κλπ. Στο πρόγραμμα αποκρατικοποιήσεων πρέπει να συμπεριληφθούν τράπεζες, ηλεκτρική ενέργεια, μεταφορές και τηλεπικοινωνίες. Τα δίκτυα ως δημόσια αγαθά μπορεί να προστατευθούν καλύτερα με ισχυρές ρυθμιστικές αρχές παρά με ένα δημόσιο ιδιοκτησιακό καθεστώς, το οποίο όμως στην ουσία νοθεύεται, διότι ιδιοποιείται από τα συνδικάτα.

8. Κατάργηση αντικινήτρων στις επενδύσεις

Θα ήθελα η Κυβέρνηση να προχωρήσει άμεσα στην κατάργηση των εμποδίων στις επενδύσεις (είναι περίπου 250, ας ξεκινήσει όμως με τα 50 πιο άμεσα), τα οποία κατατάσσουν την Ελλάδα στη θέση 109 σε σύνολο 183 χωρών στην παγκόσμια κατάσταση της Διεθνούς Τράπεζας (World Bank), όπως αυτή παρουσιάζεται στην ετήσια Έκθεση Ευκολίας Επιχειρηματικότητας («Doing Business Report»). Τα εμπόδια αυτά δεν έχουν πλέον καμία λογική, επεβλήθησαν σε άλλες εποχές και σήμερα απλώς στραγγαλίζουν την ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα.

9. Αποφασιστικότητα-Οργάνωση-Διοίκηση-Συντονισμός

Θα ήθελα η Κυβέρνηση να επιδείξει μεγαλύτερη αποφασιστικότητα στην επιδίωξη των στόχων της. Το πρόβλημα σήμερα δεν είναι το Μνημόνιο αλλά η αδυναμία εφαρμογής του σε αρκετούς τομείς. Η αδυναμία εφαρμογής του οφείλεται είτε στο ότι πολλοί υπουργοί έχουν διαφορετική άποψη και δεν πιστεύουν σ' αυτό που κάνουν, είτε επειδή υπολογίζουν το πολιτικό κόστος αγνοώντας όμως ότι δεν υπάρχει ουσιαστικά εναλλακτική λύση (έχει κάποιος με διαφορετική άποψη καταθέσει 110 δισ.ευρώ και το αγνοούμε;), είτε επειδή δεν έχουν την τεχνογνωσία να το κάνουν. Για τα πρώτα δυο η λύση είναι πολιτική και πρέπει να τη δώσει ο Πρωθυπουργός. Για το τελευταίο η λύση είναι τεχνοκρατική και μπορεί να προωθηθεί με ομάδες έργου του ιδιωτικού τομέα (outsourcing).

10. Ελάχιστη πολιτική συναίνεση: Δυο προτάσεις

Θα ήθελα, λόγω της κρισιμότητας των περιστάσεων, να έβλεπα μια ελάχιστη πολιτική συναίνεση μεταξύ των κομμάτων για τα μέτρα εξόδου από την κρίση. Προτείνω δυο παραδείγματα:

Πρώτον: τα περισσότερα κόμματα καταφέρονται κατά του Μνημονίου, αγνοώντας όμως ότι τα μέτρα αυτά είναι, κατά το μάλλον ή ήττον, αυτονόητα, και το κυριότερο: συνοδεύονται από 110 δισ.ευρώ, χωρίς τα οποία η Ελλάδα θα είχε σήμερα κηρύξει στάση πληρωμών με τραγικές, κυριολεκτικά, συνέπειες ιδιαίτερα για τα χαμηλότερα εισοδηματικά στρώματα (αδυναμία πληρωμής μισθών και συντάξεων, εισαγωγής τροφίμων, πετρελαίου, φαρμάκων κλπ.).

Υπάρχει όμως ένας τουλάχιστον χώρος όπου θα μπορούσε να γίνει δημιουργική επαναδιαπραγμάτευση του Μνημονίου, αν μάλιστα υπήρχε ισχυρή πολιτική συναίνεση, με αποστολή, για παράδειγμα, κοινής επιστολής εκ μέρους των πολιτικών αρχηγών προς τον Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: ο χώρος αυτός αφορά τα 17 δισ.ευρώ αναπορρόφητα κονδύλια του ΕΣΠΑ. Εάν συναινέσουν οι Βρυξέλλες για μετάθεση της εθνικής συμμετοχής στο συγχρηματοδοτούμενο μέρος του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων από τα αμέσως επόμενα δυο χρόνια στα τελευταία χρόνια του Προγράμματος (και για αντίστοιχη εμπροσθοβαρή χρήση των κοινοτικών κονδυλίων) το όφελος θα ήταν τριπλό: Υψηλότερη ανάπτυξη, μικρότερο έλλειμμα και, κυρίως, αποτελεσματική συλλογική πολιτική δράση.

Δεύτερον, η κοινωνία σήμερα χρειάζεται δυνατά παραδείγματα προσαρμογής των δαπανών στις ανάγκες της κρίσης. Θα μπορούσε άραγε να υπάρξει συναίνεση, πρώτον, για τη μείωση του αριθμού των βουλευτών στο κατώτατο συνταγματικό όριο και δεύτερον, για την υιοθέτηση (κατά το παράδειγμα της νέας βρετανικής κυβέρνησης) από τους Υπουργούς, τους κρατικούς λειτουργούς, τους βουλευτές, τα στελέχη των δημοσίων επιχειρήσεων, των τραπεζών κλπ., του μέτρου της ανάληψης του κόστους των μετακινήσεών τους από τους ίδιους;